

TOTALITARYZM

Pojęcie XX wieczne, totus – całkowity

Całkowita likwidacja wolności obywateli, całkowita władza, kontrola państwa nad społeczeństwem i jednostką

Z. BRZEZIŃSKI, K.J.FRIEDRICH – 6 WARUNKÓW KONIECZNYCH, WYSTĘPUJĄCYCH RAZEM TO TOTALITARYZM:

1. istnieje jedna ideologia (różne sfery życia)
 2. istnieje jedna partia kierowana przez jednostkę – ale może być więcej ludzi u władzy, lecz to tylko fasada
 3. istnieje terrorystyczna policja
 4. monopol broni przez rządzących
 5. monopol komunikacji (prasa, radio, telewizja, Internet)
 6. monopol centralnej gospodarki
- NOWOCZESNA TECHNOLOGIA – umożliwia kontrolę obywateli oraz realizowanie monopoli
 - NOWOMOWA – G. Orwell „Rok 1984” – zinstytucjonalizowane kłamstwo, tego nie da się skrytykować

KRZYKA TOTALITARYZMU

1. SOCJOLOGICZNE

KARL R. POPPER

- „Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie”
- Na podstawie nauk empirycznych tworzy się pseudonaukę, która za pomocą indukcji (uogólnienia) udowadnia konieczność wprowadzania pewnych działań - można manipulować
- Systemy, które zakładają prognozowanie popełniają błąd, ponieważ rozwój dziejów zależy od rozwoju wiedzy, a tego nie da się przewidzieć
- Atakował Platona, Arystotelesa, Hegla, Marksa, za system prognozowania
- Społeczeństwo otwarte nie dopuszcza do totalitaryzmu (polis Aten – wolność myślenia), swoboda dyskusji, odpowiedzialność za czyny
- Społeczeństwo zamknięte - Platon „Państwo” – zastraszone, magiczna wiara i strach, niezdolne do samokrytycznej refleksji, brak rozwoju, ale jest stabilność, ścisła kontrola państwa

H. ARENDT

- „Korzenie totalitaryzmu” – skąd się wzięły?
- Krytyka oświeceniowej tradycji – sprowadziła ona człowieka do roli uczestnika produkcji, ograniczyło znaczenie wspólnoty, prywatność i subiektywność wyłączyły człowieka ze sfery publicznej, rewolucja burżuazyjna gwarantująca przywileje, prawa wspólnoty politycznej, ale ludzkość stała się bierna, bo ma prawa
- Chwaliła Antyk, inicjatywa publiczna >> prywatność
- Ludzkość przestała się łączyć w grupy („mamy, to teraz się zajmijmy sobą”) >> powstające biurokracja i ideologia rozzerwały prywatne więzi wspólnoty, zatamizowane masy i grupy prowadzą do wzajemnego zwalczania się tych grup, w konsekwencji panuje chaos, następnie wkracza silna ideologia totalitarna, która skupiona rozproszone masy

2. PSYCHOLOGICZNE

E. FROMM

- Ucieczka od wolności, badanie osobowości autokratycznej

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- Jednostki mające osobowość autokratyczną:
 - masochizm czyli chęć poddania się władzy
 - sadyzm – dążenie do dominacji
 - infantylnizm
 - strach [przed utratą dóbr, tego co się posiada]
 - kompleksy
 - odpowiedzialność
 - kompleks wolności – musi podejmować decyzje, bo to pociąga za sobą odpowiedzialność; woli nie być wolna, niż nie być odpowiedzialna
 - chęć dążenia do władzy, poddania się, alienacja z władzą
- „być” zamienione na „mieć”

Krytyka totalitaryzmu jako teoretyczna podstawa ideologii demokratycznych: (str. 348)

a) **pojęcie totalitaryzmu:**

- totalitaryzm przeciwstawiany był pluralizmowi, rządowi demokratycznemu, liberalizmowi
- termin został wprowadzony przez włoskich faszystów i dotyczył państwa totalnego, totalitarnego, „wszechobejmującego”, był uznawany za XX-wieczną dyktaturę, jak dotąd wcześniej nieznaną
- przymiotnik totalitarny odnoszono zarówno do państw faszystowskich, jak i do państw „realnego socjalizmu” (z jednej strony charakteryzowano państwo totalitarne jako państwo „ideologiczne”, dążące do kontroli nad całokształtem aktywności jednostki ludzkiej w imię określonej ideologii, z drugiej strony podkreślano fikcyjność ideologii i akcentowano określone struktury i mechanizmy sprawowania władzy)
- rozmaicie interpretowano przyczyny totalitaryzmu:
 - ~ amerykański politolog, **N. S. Timasheff**, definiował go jako cechę państwa, polegającą na nieograniczonym rozszerzeniu funkcji państwa
 - ~ niemiecki historyk, **H. Buchheim**, definiował go jako reżim chcący ukształtować człowieka na obraz własnej doktryny, zakładający i dążący do totalnej kontroli jego myśli
 - ~ **C. J. Friedrich** i **Z. Brzeziński** definiowali społeczeństwo totalitarne, w którym:
 - 1) istnieje oficjalna ideologia, składająca się z doktryny obejmującej wszystkie aspekty życiowe ludzkiej egzystencji (musi być ona biernie akceptowana przez ludzi)
 - 2) istnieje jedna masowa partia, z liderem na czele
 - 3) występuje kontrolny monopol takiej partii nad wszelkimi siłami zbrojnymi
 - 4) wszelkie media są pod ścisłym nadzorem ze strony władzy
 - 5) występuje system terrorystycznej kontroli policyjnej, skierowanej zarówno wobec „wrogów”, jak i ludności państwa

istnieje centralnie zarządzana gospodarka i kontrola nad nią

b) **Hanna Arendt:** (1906-1975), filozof, uczennica Karla Jaspersa, wielka moralistka XX wieku, urodzona w Hanowerze, autorka m.in.: „Korzeni totalitaryzmu”, „O rewolucji”, „Eichmann w Jerozolimie. Rzecz o banalności zła”.

• **poglądy Arendt:**

- określała totalitaryzm jako nową formę rządzenia, całkowicie odmienną od despotyzmu, tyranii czy dyktatury
- twierdziła, że istotą totalitaryzmu jest całkowite odrzucenie prawa, zastąpionego przez dynamikę ruchu totalitarnego
- terror jest irracjonalny – istnieje sam dla siebie
- wg niej, źródeł totalitaryzmu należy szukać w antysemityzmie, w ideologii imperializmu, wreszcie – w powstaniu społeczeństwa i ruchów masowych, ruchów, które pozbawiają ludzi autentycznego poczucia uczestnictwa w życiu politycznym
- niezrealizowanie wszystkich postulatów rewolucji burżuazyjnej, Arendt również zaliczyła do przyczyn totalitaryzmu

c) **Karl Popper:** (1902-1994), filozof związany z pozytywistyczną szkołą wiedeńską, autor głośnej pracy „Logika odkrycia naukowego”, a także „Społeczeństwa otwartego”, „Nędzy historyzmu”.

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- **poglądy Poppera:**

- krytycznie odniósł się do poglądów filozoficznych, społecznych i politycznych Platona, Arystotelesa, Hegla i Marksa (zarzucał im stworzenie systemów, opartych na założeniu, iż historia ma obiektywny sens, inaczej cel, który można poznać naukowo)
- źródeł totalitaryzmu upatrywał w wierze w istnienie takiego sensu historii – „ci którzy go znają, uzurpują sobie prawo do stworzenia totalitarnego społeczeństwa, kontroli nad całością życia społecznego”
- występował w obronie społeczeństwa otwartego, czyli takiego społeczeństwa, które uznaje różnice między faktami a wartościami, uznaje możliwość błędu w każdej teorii – społeczeństwo otwarte dopuszcza istnienie różnych zdań i poglądów (zgodnie z zasadą: „ja mogę się mylić, ty możesz mieć rację, i wspólnym wysiłkiem możemy zbliżyć się do prawdy”), jest ono oparte na ustroju demokratycznym
- odrzucał wszelki profetyzm społeczny („prorokowanie społeczne”) – wg niego prowadzi on ludzi do zniewolenia w imię utopijnych wizji

d) **Raymond Aron:** (1905-1983), francuski socjolog i politolog, jeden z wybitnych krytyków totalitaryzmu, autor m.in. „Etapów myśli socjologicznej”, „Opium intelektualistów”, „Demokracja i totalitaryzm”.

- **poglądy Arona:**

- krytykował utopijny charakter marksizmu – „globalną inżynierię społeczną w imię utopijnych ideałów”
- popierał ideę o konwergencji (zbieżności) społeczeństwa kapitalistycznego i jego przejściu do społeczeństwa industrialnego, konsumpcyjnego i wiązał z tym procesem nadzieję na zakończenie ery konfrontacji ideologicznej („wolność od biedy” jego zdaniem miała odciągnąć ludzi od ideologii utopijnych)
- był zagorzałym zwolennikiem demokracji, wolności formalnych (słowa, prasy, osobistej, politycznej), twierdził, że problemem XX wieku jest deprecjonowanie owych wartości

e) **polityczna funkcja krytyki totalitaryzmu:**

- krytyka totalitaryzmu była zarazem krytyką ideologii utopijnych, faszystowskich i komunistycznych
- krytyka konstruktywnie wpływała na szerzenie wartości pluralizmu politycznego i społecznego, znaczenia jednostki ludzkiej
- była ona obroną demokracji, wolnego rynku, wolności politycznej, itd.

KORZENIE TOTALITARYZMU

1. Marksizm (jeden klasyk)
2. Rasizm (produkt scjentyzmu), 2 poł. XIX wieku – kierunek naukowy, tłumaczy społeczne zachowanie się jednostek oraz zbiorowości poprzez rasę, dziedziczenie i selekcję; szkoła antropologiczna, kryminologia – „urodzony przestępca”
 - rasy wyższe – obdarzone wybitnymi zdolnościami kulturotwórczymi, rasy niższe – zdegenerowane
 - różnice psychiczne pomiędzy rasami są wrodzone genetycznie, „a priori”
 - krzyżowanie ras jest szkodliwe (ale gdy się nie krzyżują – tzw. typ debila karenckiego)

TWÓRCY RASIZMU – Francuzi i Anglicy

Hrabia Artur Gobineau, H.S. Chamberlain, F. Nietzsche

Hrabia Artur Gobineau

- rozwój bądź dekadencja ras nie zależy od czynników geograficznych i społecznych, ale od czystości lub nieczystości danej rasy
- rozwój społeczeństwa zależy od czystości rasy i jej wrodzonych zdolności
- historia to mieszanie się ras
- Indie, Chiny >>największe osiągnięcia, bo się nie mieszają

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- 3 rasy – czarna, żółta i biała
- Biali – rasa władców, wysocy blondyni, bezinteresowność, organizacja państwa, chłodna kalkulacja
- Żółci – rasa praktyczna/męska, średnia inteligencja, zdolności handlowe, upór, wytrwałość
- Czarni – rasa kobieca – wybitna wrażliwość na wdzięk i zdolności artystyczne, ale całkowicie niezdolna do tworzenia państwa
- Biali+ Finowie i Słowianie (ci to mieszanka białych, żółtych i innych domieszek) – upadek, biali przestali być arystokratami, utrata naturalnej predyspozycji do rządzenia, demokracja i zastój w kulturze, tylko restauracja rządów arystokratycznych może uratować cywilizację, nadzieją są Niemcy

H.S. Chamberlain

- „Podstawy XIX wieku” >> Grecy (poczucie piękna), Rzymianie (państwo i prawo), Żydzi (rozpowszechnili chrześcijaństwo), Teutoni = Germanie (wszystko to zebrali)
- Germanie – sensu largo – biali, sensu stricte – duszą cywilizacji – Niemcy; obudzili się do walki o ducha światowego – średniowiecze i walka z Żydami (z papieżem i jego sługusami)
- „historię się przeżywa, a nie uczy, dlatego w historii brak obiektywizmu”
- Element psychiki ludzkiej
- Współcześnie większość ludzi jest bez rasy i krąży w chaosie

F. Nietzsche

- Samo życie jest celem ludzkiej egzystencji
- Działalność ludzi zależy od potrzeb życiowych
- Prawda jest subiektywna i względna, dlatego potrzeba elitaryzmu
- Nihilizm i konwenanse, rządzi mieszczuch, kto nie ma pieniędzy ten jest pariasem
- Ginie względna wartość życia,
- Wolność silnych
- Ustanowić moralność panów
- Nierówność między ludźmi
- Wyjść ponad dobro i zło, bo tylko zwyrodniałe życie potrzebuje ascezy, religii
- Nadczłowiek – charyzmatyczny, doskonały biologicznie, wola mocy, dążący do władzy i panowania
- Bóg umarł
- Cykle kulturowe – po pewnej dekadencji następuje odrodzenie kultury

Vilfredo Pareto

- W świecie panuje chaos
- Dezydera
- Krążenie elit, elita i nieelita, dochodząc do władzy tworzy logiczną ideologię
- Nieelita wyłania przywódców, jeżeli stara elita wchłonie tych przywódców to dłużej się utrzyma, jeżeli nie, to nieelita obali elitę, i wtedy nieelita staje się elitą
- „historia to cmentarzysko elit”
- Potrzeba nowej męskiej arystokracji

1. **Darwinizm społeczny, rasizm i nacjonalizm:** (str. 273)

a) **rozwój socjologii:**

Druga połowa XIX wieku to okres wzmożonego rozwoju socjologii, nauki zajmującej się w sposób usystematyzowany badaniem struktur życia społecznego oraz ich ruchu. Proces rozwoju inspirowany był przez różne kierunki i nurty intelektualne, m.in.:

- pozytywistyczny program Comte'a
- statystykę społeczną Quételeta
- socjografię uprawianą przez reformatorską krytykę społecznych warunków rewolucji przemysłowej
- etnografię i etnologię
- tzw. darwinizm społeczny
- organicyzm i ewolucjonizm
- idee rasowo-antropologiczne
- materializm historyczny

Socjologia wspierała i nadal wspiera wyobrażenia o państwie i prawie.

1) **August Comte:** (1798-1857), francuski pisarz, jeden z „ojców” socjologii.

• **poglądy Comte'a:**

- twierdził, że społeczeństwa mu współczesne przechodziły kryzys
- ustroj społeczny zależny jest od stanu obyczajów, one zaś zależne są od poglądów
- postulował wprowadzenie idei, która wyrażała by aktualnego ducha epoki – temu celowi miałyby służyć pozytywna filozofia
- rozwinął własną, pozytywistyczną teorię nauki (jedyną rzeczą dostępną poznaniu, twierdził, są fakty, a zatem nauki powinny zajmować się zjawiskami bezpośrednio dostępnymi dla obserwacji)
- Comte rezygnował z badania prawd absolutnych
- socjologię postrzegał jako naukową metodę badania zjawisk społecznych (metoda historyczna)
- społeczeństwo traktował jako całość – struktura społeczna ma pewne cechy niezmiennie, dzięki którym chroni się przed anarchią i rozkładem
- uważał się za konserwatystę – był przeciwny rewolucji
- wyróżniał dwie klasy – kapitalistów i proletariuszy (ci pierwsi za sprawą moralnych obowiązków i altruizmu mieli „wspomagać” tych drugich)

b) **Herbert Spencer:** (1820-1903), angielski filozof i socjolog.

• **poglądy Spencera:**

- „wzbogacił” socjologię o determinizm (wyrażał się on w traktowaniu społeczeństwa jako części przyrody i interpretowaniu jego rozwoju z punktu widzenia działania w nim praw i zależności typu przyrodniczego)
- był liberałem
- społeczeństwo pojmował jako żywy organizm, podlegający ewolucji (współczesne sobie społeczeństwo określał jako industrialne, w którym istotnymi cechami są: wolność osobista jednostki oraz inne prawa nie naruszające dóbr innych osób)
- Spencer wyliczał czego państwo nie powinno robić:
 - 1) nie powinno interweniować w ekonomikę
 - 2) nie powinno zakładać kościoła państwowego
 - 3) nie powinno pomagać biednym, gdyż narusza to prawo doboru naturalnego
 - 4) nie powinno kierować oświatą, posiadać kolonii, zajmować się emisją pieniądza

c) **Ludwik Gumplowicz:** (1838-1909), wybitny socjolog i prawnik, autor wielu prac, pisanych po niemiecku i po polsku.

• **poglądy Gumplowicza:**

- u podstaw jego socjologii tkwiła darwinowska teoria walki o byt – tzn. darwinizm społeczny (Gumplowicz nie był jednak eklektykiem, twierdził, że walka o byt nie jest uwarunkowana od cech biologicznych jednostek, ale od organizacji walczących grup, uważał również, że w społeczeństwie nie działa autonomiczne prawo doboru naturalnego)

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- utożsamiał walkę pierwotnie różnych pod względem etnograficznym grup z walką ras (inaczej niż teoretycy kierunku rasowo-antropologicznego pojmował pojęcie „rasy” – uważał, że jest to historyczna zbiorowość etniczna)
 - Gumpłowicz twierdził, że dawne walki toczone przez hordy i gromady ludzkie przekształciły się w walki klas społecznych, tak rozważając doszedł do teorii powstania państwa, jako teorii podboju
- d) **Émil Durkheim:** (1858-1917), francuski socjolog i filozof, uchodził za jednego z twórców tzw. francuskiej szkoły socjologicznej.
- **poglądy Durkheima:**
 - nawiązywał do pozytywistycznej koncepcji filozoficznej Comte’a (dzięki temu sformułował szereg dyrektyw naukowego obiektywizmu i empiryzmu w badaniach zjawisk społecznych)
 - uważał, że zjawiska społeczne należy badać jak rzeczy, jak czynią to nauki przyrodnicze
 - był twórcą koncepcji świadomości zbiorowej, społeczeństwo traktował jako coś więcej, niż zbiór oddziałujących wzajemnie na siebie jednostek
 - twierdził, że społeczeństwo to byt samodzielny, wyposażony w cechy, których jednostki wchodzące w jego skład nie posiadają
 - wysuwał tezę solidarności społecznej – jej wyrazem jest jednolitość myśli i działań członków społeczeństwa, a także podział pracy, rodzący konieczność współpracy
 - organizacja państwowa, jego zdaniem, winna okazywać większą aktywność w życiu jej obywateli
 - religię pojmował jako wytwór świadomości społecznej (miał świadomość narastającego kryzysu światopoglądowego i moralnego mieszczaństwa, dlatego propagował zasady moralności świeckiej, zwalczał klerykalizm)
 - krytykował liberalizm, indywidualizm, socjalizm
 - prawo jego zdaniem ucieleśniało solidaryzm społeczny (solidarność mechaniczną urzeczywistniało prawo karne, a solidarność organiczną prawa wywodzące się z prawa cywilnego)
- e) **Vilfred Pareto:** (1848-1923), włoski socjolog i ekonomista, autor m.in. „Traktatu o socjologii ogólnej”.
- **poglądy Pareto:**
 - punktem wyjścia a zarazem głównym elementem jego socjologii była teoria nielogicznego działania (główny nacisk położył na irracjonalny charakter ludzkiego postępowania – człowiek działa pod wpływem określonych popędów, emocji, namiętności)
 - takie irracjonalne zachowanie ludzi nazywał „derywacjami”, a popędy determinujące ludzkie zachowanie – „rezyduami”
 - rola ideologii, jego zdaniem, ogranicza się do „logicznego” uzasadniania „nielogicznych” poczynań człowieka
 - Pareto jest twórcą teorii elit (społeczeństwo składa się z elit i nieelit), twierdził, że walka jaka toczy się między nimi jest siłą napędową społecznego rozwoju i tkwi u podłoża wszystkich wydarzeń historycznych
 - elity rządzące utrzymują pozostałe klasy w korbach przy pomocy terroru
 - uważał on, że elity zmieniają się, gdyż „stara” elita, zamykająca się coraz bardziej na nowych członków, przyczynia się do powstania nowej ideologii, która z kolei tworzy „nową” elitę, dążącą do przejęcia władzy – cykliczność procesów historycznych („historia rozpoczyna się od nowa”)
 - Pareto dokonał zjadliwej krytyki wszystkich dotychczasowych teorii rozwoju społecznego, sam opowiadał się za silną („męską”), zdecydowaną na wszystko „nową” arystokracją
- f) **kierunek rasowo-antropologiczny:**
- nazwa pochodzi od teorii, które tłumaczą społeczne zachowania się jednostek i zbiorowości ludzkich
 - rasizm, znany już wcześniej w historii, dopiero od XIX wieku został podniesiony do rangi doktryny politycznej i społecznej
 - główne tezy rasizmu przedstawiają się następująco:
 - 1) istnieją rasy wyższe (silne, mądre, władcze) i rasy niższe (psychicznie niedorozwinięte i zdegenerowane)
 - 2) różnice między rasami wynikają z odmiennej budowy genetycznej i fizycznych cech
 - 3) krzyżowanie ras jest szkodliwe (należy utrzymywać czystość krwi)

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- społeczna popularność rasizmu wynikała z: etnocentryzmu, nacjonalizmu, szowinizmu i postępów polityki imperialnej
 - g) **Artur Gobineau:** (1816-1882), francuski arystokrata, pisarz, przedstawiciel teorii społeczeństwa opartego na rasizmie, autor traktatu pt.: „Szkice o nierówności ras ludzkich”.
 - **poglądy Gobineau:**
 - szukał podstaw, naukowych uzasadnień rasizmu
 - doszedł do wniosku, że o upadku ustroju, instytucji, zasad moralnych nie decydują inne czynniki (ekonomiczne, polityczne) jak rasistowskie (tylko przy rasistowskim założeniu, wg niego, można tłumaczyć bieg ludzkich dziejów)
 - rozwój, a zarazem rola i pozycja społeczeństwa uzależniona jest od czystości rasy i wrodzonych zdolności
 - podstawowe cechy „białej rasy aryjskiej”: mała zmysłowość, wysoka inteligencja, energia, talent organizacyjny, odwaga, zmysł ładu i harmonii, poczucie honoru, bezinteresowność (rasa biała to „rasa panów” – przywódców)
 - pozostałe rasy (żółta i czarna) są w różnym stopniu „upośledzone”
 - Gobineau jako pierwszy skonstatował, że historia jest historią mieszania się ras (to usprawiedliwia toczony w przeszłości konflikty i wędrówki ludów)
 - twierdził, że mieszanie się Germanów z innymi rasami odbiło się niekorzystnie na ich czystości krwi (przestali być arystokratami)
 - przedstawił rasistowski obraz społeczeństwa:
 - 1) arystokracja – to rasa „aryjsko czysta”
 - 2) burżuazja – to zmieszanie „arystokracji” z niższymi rasami tubylczymi
 - 3) lud – to niższe rasy tubylcze
 - niekorzystne, jego zdaniem, „skutki” mieszania się ras:
 - 1) szerzenie się demokracji („jej promotorami są Żydzi”)
 - 2) zastój kulturalny
 - 3) brak silnych, arystokratycznych rządów
 - **propagatorami i kontynuatorami teorii Gobineau byli m.in.:**
 - 1) **Georges Vacher de Lapouge:** doszedł do jeszcze bardziej desperackich prognoz rozwoju ras (rasy europejskie podzielił na: aryjską, alpejską i śródziemnomorską)
 - 2) **Stewart Chamberlain:** jeden z „głównych proroków” Trzeciej Rzeszy, zyskał, pomimo angielskiego pochodzenia, ogromny rozgłos w Niemczech; bardziej niż Gobineau kładł większy nacisk na rolę ludzkiej psychiki (rasa to nic innego jak „upostaciowione człowieczeństwo”), za wszelkie zło świata odpowiadają: rasa żydowska i „sługusy” kościoła
 - h) **Friedrich Nietzsche:** (1844-1900), kontrowersyjny filozof niemiecki, autor książki pt. „Wyjść poza dobro i zło”.
 - **poglądy Nietzschego:**
 - pozostawał pod urokiem nauk Darwina i Spencera
 - podstawową przesłanką jego filozofii było to, że samo życie jest celem ludzkiej egzystencji (ludzką działalność determinują życiowe potrzeby)
 - wysuwał koncepcje pluralizmu moralnego (przeciwstawiał moralność niewolników – moralności panów) – ostro krytykował współczesną sobie moralność (chciał przewartościować znane mu zasady i pojęcia moralne)
 - przyczyn dekadencji dziewiętnastowiecznej kultury doszukiwał się w zaniku „woli mocy”, w filisterstwie mieszczaństwa, w jego konformizmie i oportunistycznym, w ograniczeniu instynktu i natury, wreszcie w szerzeniu się demokracji
 - Nietzsche propagował ideał „nadczołowieka” – władcy wybitnego, charyzmatycznego, doskonałego „biologicznie”, dążącego do władzy i panowania
- jego poglądy wywarły wpływ na różne nurty myślowe, m.in.: na poglądy

AUTORYTARYZM

SYSTEM ZWIĄZANY Z KRYZYSEM DEMOKRACJI 1918-1939, Eur. Śr-Wsch, Pół. Iberyjski
Ograniczał demokrację polityczną

- Wysoka rola władzy wykonawczej

Totalitaryzm rasizm autorytaryzm

- Ograniczenie parlamentaryzmu
- Rządy silnej ręki
- Wspólne dobro szersze niż naród
- Bierne posłuszeństwo obywateli
- Interes narodowy, religia i tradycja
- Nie likwidował rządów prawa, ale czasem prawo było surowe
- Tradycja konserwatywna, nie mobilizowano mas, ale opierano się na tradycyjnych elitach
- Tradycyjne elity – wojsko, duchowieństwo, właściciele ziemscy – poparcie autorytaryzmu
- Koordynacja grup społecznych
- Ograniczona demokracja, system korporacji (wyższy cenzus wieku, ojcowie rodzin, łączenie stanowisk)

1. Doktryny autorytarne: (str. 338)

W okresie międzywojennym obok ideologii komunistycznych, faszystowskich, pojawiły się również ideologie autorytarne, bazujące jak pozostałe na kryzysie systemu parlamentarno-demokratycznym.

- **cechy charakterystyczne doktryn autorytarnych:**
 - głoszone hasła zniesienia bądź ograniczenia parlamentaryzmu, wprowadzenia rządów silnej ręki
 - przyznawano większą rolę władzy wykonawczej, aczkolwiek unikano hasła charyzmatycznej władzy wodza
 - od społeczeństwa wymagano biernego posłuszeństwa
 - wspólną cechą autorytaryzmu i faszyzmu jest odwoływanie się do interesu narodowego i do nacjonalizmu
 - autorytarny reżim nie likwidował rządów prawa, choć prawo było niekiedy bardzo surowe, na przykład oparte na zasadach religijnych
 - zazwyczaj ideologie te czerpały z tradycji konserwatywnej, z zasady unikania rewolucji, nie mobilizowały mas, a raczej opierały się na tradycyjnych elitach (właściciele ziemscy, wojskowi, duchowieństwo)
 - przykłady państw autorytarnych: sanacyjna Polska – Piłsudski, Austria za E. Dollfussa, Portugalia za Salazara, Turcja za K. Atatürka, Hiszpania gen. Franco, Czechy Beneszy